

שאסור למסור את הנפש על קיום מצוה כשאינו מחוייב בכך, "אם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים, ורואה שהדור פרוץ בכך – רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה, כדי שיראו העם וילמדו ליראה את השם".

ובענייננו: מאחר שיוסף ראה שאחיו אינם מקיימים כראוי את מצות כיבוד אב (דבר שהתבטא במספר מאורעות: הריגת אנשי שכם על ידי שמעון ולוי שלא על דעת יעקב⁵⁴; מעשה ראובן שבלבל יצועי אביו⁵⁵; שנאתם של האחים ליוסף, בניגוד לרצון אביהם שאהב וחיבב אותו) – הוא מסר את נפשו על כך, כדי שאחיו יראו וילמדו את גודל חשיבות מצוה זו⁵⁶.

(לקו"ש חל"ה ע' 169 ואילך)

טו

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֶל תְּשֻׁכּוּ דָם (לז, כב)

בספר הזוהר מבואר⁵⁷, שבמעשה זה אנו רואים את גודל חסידותו של ראובן ("תא חזי כמה חסידותיה דראובן"), שידע כמה גדולים כוחם וגבורתם של שמעון ולוי, שאפילו עיר גדולה כשכם לא ניצלה מידיהם, ובכל זאת התאמץ להציל מידיהם את יוסף.

ולכאורה הדבר תמוה: כיצד מבטא הדבר את חסידותו של ראובן? אדרבה, מכיוון שראובן ידע את כוחם וגבורתם של שמעון ולוי – חייב היה לעסוק בהצלת יוסף מעיקר הדין, ואין צורך במידת חסידות לשם כך!

54. וישלח לד, ל. ויחי מט, ה.

55. וישלח לה, כב ובפרש"י.

56. ויש להוסיף, שהליכה זו של יוסף אכן השיגה את מטרתה מבחינה זו, שהרי על ידי הליכה זו פרש יוסף מאביו כ"ב שנה "כנגד עשרים ושנים שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם" (רש"י לקמן פסוק לד), ועונש זה – שנתפרסם לדורות – אכן גרם ליתר הכרה בגודל חשיבותה וחומרתה של מצות כיבוד אב ואם.

57. ח"א קפה. ב.

ויש לומר:

ראובן הכיר את טבעם של שמעון ולוי, וידע שלא יעלה בידו לשנות את דעתם; ולכן, כדי להציל את יוסף מידם, היה עליו להסתיר את כוונתו האמיתית⁵⁸, ולנהוג כאילו גם הוא סבור שיוסף חייב מיתה, אלא שהוא מציע להשאירו בבור עד שימות במקום להמיתו בידיים.

ומעתה מובן מדוע מלמד הדבר על חסידותו של ראובן: מצד טבע מידותיו של ראובן – לא היה ביכולתו לנהוג ברמאות (כדברי רש"י⁵⁹ שהשבים "לא דברו אחד בפה ואחד בלב"), ולצורך הצלת יוסף נהג בניגוד לטבעו; ולכן יש בכך משום חסידות, שמשמעותה של חסידות היא שינוי טבע המידות⁶⁰.
(תורת מנחם – תפארת לוי יצחק, בראשית ע' קצד)

וז

וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מִים (לוי, כד)

"בור רק – נתרוקן בורו של יעקב. אין בו מים – אין בו דברי תורה שנמשלו למים" (ב"ר פפ"ד, טז)

כוונת דברי המדרש היא, שהעובדה שבני יעקב ("בורו של יעקב") רצו להרוג את אחיהם נבעה מכך שהם "נתרוקנו" מדברי תורה, שנמשלו למים.

ולכאורה קשה: הרי מבואר במפרשים⁶¹, שרצונם של אחי יוסף להורגו היה מבוסס על דיני התורה (לשיטתם), שכן הם "חשבו את יוסף למתנכל

58. כי בנוסף לכוחם וגבורתם היתה של שמעון ולוי הם התייחדו גם בחכמתם, כדברי הזוהר שם "חכימותא... דילהון".

59. לעיל פסוק ד.

60. לקוטי דיבורים ח"א נו, א. וראה קונטרס עניינה של תורת החסידות ס"א. וש"נ.

61. ספורנו פסוק יח. אור החיים פסוק כ. ועוד.